

CD KLASSIEK

**Goldberg zoals bedoeld
Johann Sebastian Bach**

In de klassieke top honderd van radiozender Klara staan Bachs Goldbergvariaties BWV 988 op nummer 15. De compositie bestaat uit een aria gevolgd door dertig variaties, waarna de aria wordt herhaald. Bach componeerde de variaties in 1741 en baseerde het werk op een reeds eerder geschreven aria uit het *Klavierbüchlein für Anna Magdalena Bach*. De aria zelf werd vermoedelijk al in 1721 gecomponeerd.

Het werk is een scharniermoment in Bachs oeuvre, maar geraakte na de dood van de componist in de vergetelheid. In 1804 werd het opnieuw gedrukt. Het klopt bijgevolg niet dat het Mendelssohn was die Bach herontdekte in 1829 met de heropvoering van de *Matthäus-Passion*.

'Goldberg' werd gecomponeerd voor klavecimbel. Pas later werd het bewerkt voor piano. De meeste opnames, zoals de twee beroemde interpretaties van Glenn Gould, zijn van de pianoversie. De wereldberoemde klavecimbelspeler Andreas Staier deed er een een kwarteeuw

over voor hij de Goldbergvariaties voor een publiek durfde te brengen. Dat resulteerde in deze knappe opname bij harmonia mundi, platenlabel bij hetwelk Staier een contract heeft. Op deze cd is goed te horen dat de Goldbergvariaties werden geschreven voor klavecimbel en dat pas op dat instrument alle nuances tot hun recht komen. Al had Bach een muziektheoretische bedoeling met het werk, het is evenzeer overweldigende muziek.

Sinds 1804 daagt Bach met zijn 'Goldberg' postuum componisten uit. Joseph Rheinberger (1839-1901) was de eerste die de variaties in 1880 omturnde tot een werk voor twee piano's. De grote Bachbewerker Ferruccio Busoni herschreef het hele werk voor concertpiano en er volgden ook bewerkingen voor orkest. De herwerking voor strijkertrio, die harmonia mundi op deze cd uitbrengt, is gemaakt door violist Dmitry Sitkovetsky in 1984.

De vertrouwde melodie wordt volledig omgebouwd tot iets anders en toch blijft het genie van de componist bewaard. Het bewijs van kwaliteit. (EDS)

Johann Sebastian Bach, *Goldberg Variations*, door Andreas Staier (klavecimbel), harmonia mundi, HMX 2902058, 22,50 euro •

Johann Sebastian Bach, *Goldberg Variations*, gearrangeerd door Dmitry Sitkovetsky, SACD, door het Britten Sinfonia onder leiding van Thomas Gould, harmonia mundi, HMU 807633, 22,50 euro.

CD KLASSIEK

**Geef ons de vrede
Ralph Vaughan Williams**

Ralph Vaughan (spreek uit *Roon*) Williams (1872-1958) was een van de meest toonaangevende Britse componisten van de twintigste eeuw. Hij was de zoon van een anglicaanse parochiepriester en religieuze muziek nam in zijn leven een belangrijke plaats in. Hij staat bekend als Brits nationalist, maar studeerde in 1907 toch in Parijs bij Maurice Ravel.

Alhoewel Vaughan Williams in 1914 de veertig al voorbij was, nam hij toch dienst in het Britse leger. Hij was brancardier aan het front in Griekenland en ging

later in de oorlog zelfs over naar een artillerie-eenheid. Door het gedruis van die tuigen liep hij gehoorschade op.

In 1936 schreef hij als opdrachtstuk *Dona nobis pacem*. Die vredescantate werd een van zijn meest uitgevoerde werken. Het werd al meermaals opgenomen en is er nu in een versie samen met hedendaags werk, Stephen Houghs *Missa mirabilis*.

Dona nobis pacem, een cantate voor orkest, sopraan en bariton, is een mix van fragmenten uit de katholieke mis, Bijbelpassages en drie gedichten van Walt Whitman, een iconische Amerikaanse dichter uit de negentiende eeuw. De oorlogsdramen spelen een grote rol in deze muziek. (EDS)

Ralph Vaughan Williams, *Dona nobis pacem* & Stephen Hough, *Missa mirabilis*, Colorado Symphony Chorus & Colorado Symphony onder leiding van Andrew Litton, Hyperion, 0034571280967, 22,50 euro.

BOEK DOCUFICTIE

**Een piraat met autisme
Hind Fraihi**

Liam is een jongen van zes, voor wie de wereld uit zeeën en bokalen bestaat. Medebewoners gedragen zich soms als speelse, vriendelijke of gelukkige zeemeerminnen, maar soms ook als droogstoppels die er volstrekt niets van begrijpen.

Of zo stelt Liams moeder, journaliste Hind Fraihi, het zich toch voor. Op basis van wat Liam zegt

en (steevast op blauw papier) tekent, probeert ze in haar nieuwe boek *In mijn hoofd ga ik onder water* door te dringen in zijn gedachten en de wereld te zien zoals hij die ziet. Liam heeft immers autisme. Maar is hij nu eigenlijk anders of is de samenleving gewoon op de verkeerde weg?

Het boek is een geslaagde combinatie van een poëtisch sprookje en een verslag van de dagelijkse strijd. „Misschien was de nacht haar diepzee”, klinkt het bijvoorbeeld, wanneer Fraihi na een moeilijke dag het huis ontvlucht. „'s Morgens kwam ze terug. Papa en zeemeermin zaten aan tafel en konden elkaar niets anders aanbieden dan een grimas van niks. In al dat niks ging haar vissenstaart verloren. Ik wees naar het water op tafel.”

Mondjesmaat laat Fraihi wat zijzelf en anderen zeggen doordringen in haar weergave van de waarneming van haar zoon. Zij en haar partner vloeken soms, zijn nu eens dolgelukkig en ver-

wonderd en dan weer verdrietig. Ze suggereert dat Liam dat scherper aanvoelt dan anderen.

Het boek eindigt met een brief, die de auteur vorig jaar schreef voor Wereldautismeday. „Ik wil niet opgroeien in stereotypes. Dat is eng”, klinkt het. „Ik wil opgroeien in een samenleving met tijd, geduld, oog voor gevolgen en doortastende oplossingen, met een waardige plaats voor vele anderen, want anders, dat zijn we allemaal.” Een ontroerend en inspirerend pleidooi. (JV)

Hind Fraihi, *In mijn hoofd ga ik onder water*, Manteau, Antwerpen, 2015, 206 blz., 19,99 euro, ISBN 978 90 2233 053 1.

BOEK WERELD

**Vrouwenogen
Naema Tahir**

Bladzijden vol zijn er intussen geschreven over het al dan niet verbieden van het dragen van de islamitische hoofddoek. Maar in dat debat wordt al te weinig geluisterd naar vrouwen

die worden geconfronteerd met dat gebruik. Naema Tahir is een Nederlandse auteur uit Etten-Leur, niet ver van de Belgische grens, geboren uit Pakistaanse ouders en die ook in Engeland en Pakistan woonde. Ze reflecteert genuanceerd op de kwestie van de hoofddoek.

Tahir toont hoe islamitische vrouwen oude tradities een nieuwe betekenis willen geven. Ze vertrekt van het idee dat Oost en West een heel andere kijk hebben op mens, samenleving en wereld. In het Oosten is iedereen ondergeschikt aan God en speelt gemeenschap een grote rol in het individuele leven. Moslims in Europa maken deel uit van Oost zowel als van West, maar blijven verankerd in de familiale cultuur met typische gebruiken.

Welke oplossingen zoeken vrouwen? De schrijfster beweert dat moslima's met een hoofddoek ook voorstander kunnen zijn van vrouwenemancipatie en dat een hoofddoek veel méér is dan een symbool van religie en onderwerping van de vrouw. „Het is maar net wat de draagster er zelf in ziet”, klinkt het. Dat lijkt een heel nieuw perspectief te openen. (EDS)

Naema Tahir, *Gesluierde vrijheid. De moslima in de moderne wereld*, Prometheus, Amsterdam, 2015, 140 blz., 14,95 euro, ISBN 978 90 4462 382 6.

BOEK GESCHIEDENIS

**Beste Hitlerbiografie
Volker Ullrich**

Zeventig jaar na Hitlers dood Zen de val van het Derde Rijk blijft de figuur van Adolf Hitler velen intrigeren. Elk decennium had zo zijn grote Hitlerbiografie. Een mijlpaal was bijvoorbeeld die van de Duitse historicus en gewezen krijgsgevangene Joachim Fest uit 1973. Algemeen wordt aangenomen dat het tweedelige opus van de Brit Ian Kershaw (1998-2000) de definitieve biografie van de nazileider was.

De Duitse historicus en journalist Volker Ullrich waagde zich aan het ambitieuze project in een tweeluik toch een nieuw licht op Hitler te werpen. En met succes.

Het eind vorig jaar vertaalde eerste deel werd door de internationale pers meteen uitgeroepen tot de beste Hitlerbiografie ooit.

Hoe komt dat? Ullrich boorde bronnen aan waarover Kershaw niet beschikte. „De wetenschappelijke raderen hebben sinds die tijd niet stilgestaan en zijn zelfs met steeds grotere snelheid blijven draaien”, zo verantwoordt Ullrich zijn project. Meer bepaald over Hitlers persoonlijke leven zijn we intussen veel meer te weten gekomen. Ullrichs kritiek op zijn voorgangers-biografen is dat ze Hitlers persoonlijkheid onderbelichten.

Het eerste deel volgt Hitler tot 1939. Ullrich specialiseerde zich als historicus in de Duitse geschiedenis van vóór 1914, maar hij gaat zeer snel met de lezer naar de mislukte staatsgreep van 1924, de zogeheten Bierkellerputsch, waardoor Hitler in de gevangenis terecht kwam.

Hij toont ons Hitler vanuit diens ontmoetingen, als een geslepen politicus die zich voortdurend aanpast en als een verwoed lezer. Maar Hitlers carrière was ook bijzonder kwetsbaar. De propagandamachine van de nazi's waakte dan ook vanaf de machtsgreep van 1933 zorgvul-

dig over het publieke beeld van de nazileider en probeerde te voorkomen dat zijn persoonlijke leven van nabij in beeld kwam.

Ullrich corrigeert enkele mythes en daalt ook af in het affectieve leven van de dictator. Dat fascineert al langer tal van auteurs en documentairemakers. Veel aandacht is er voor Hitlers relatie met zijn nicht Geli Raubal, die zelfmoord pleegde. Het is intussen duidelijk dat Hitler op dat vlak zelfs met zijn nauwste medewerkers verstoppertje speelde. Wie zich bemoeide met Hitlers privéleven en zijn geliefden afviel, kon er zeker van zijn uit de gunst te raken. (EDS)

Volker Ullrich, *Adolf Hitler. Biografie. Opkomst*, Arbeiderspers, Amsterdam, 2014, 957 blz., 49,95 euro, ISBN 978 90 2958 953 6.